

PISANJE PO NEBU

Bolje organizirani duhovi

Klasifikacija duhova zadobila je hijerarhiju prema stupnju autoriteta, a vladala su prava božanstva koja su imala potrebnu moć za kontroliranje animacije prirode. Na jednoj strani zrcala bili su ljudi i njihova društva, a na drugoj duhovi, ne više jednostavni i nalik ljudima, nego složeni i nadljudski. Izobličjenje u zrcalu sastojalo se iz sljedećeg: na jednoj su strani ostali ljudi suočeni s animacijom prirode, a na drugoj su se pojavili uzvišeni duhovi nadljudske veličine i važnosti koji su sve manje odražavali karakter ljudi, a sve više karakter i zajedničku moć

Industrijska proizvodnja sutona

Laki odgovori na teška pitanja

Petar Jandrić

Zašto je nebo plavo?

Sva prirodna svjetlost na Zemlji potječe od Sunca. Sunčeva svjetlost sastoji se od mnoštva valnih duljina, a svaki pojas valnih duljina označava određenu boju. Kada svjetlost obasja predmet, većina valnih duljina se apsorbira, a neke se raspršuju. Ljudsko oko zapaža predmet putem svjetlosti koja se od njega raspršuje. Valna duljina te svjetlosti, odnosno boja predmeta svojstvo je strukture svakog materijala koje ovisi o kemijskom sastavu i geometrijskoj strukturi molekula od kojih je sastavljen.

Sunčeva svjetlost dolazi do nas prolazeći kroz različite slojeve zraka u atmosferi. Ona se reflektira na molekulama koje se nalaze u atmosferi, čije je svojstvo da za lijepog vremena reflektiraju plavu boju. U oluji, kada se mijenja struktura atmosferskog sloja i njegova udaljenost od Zemljine površine, i boja neba se mijenja od svijetlosive do gotovo crne.

Zašto zalazak Sunca ponekad vidimo u mnoštvu boja?

Boje kod zalaska Sunca javljaju se iz istog razloga kao i boje na vedrom nebu. Zbog lokalnog nakupljanja različitih sitnih čestica u atmosferi (pijeska, dima, smoga, vlage...) različiti slojevi

Što je magla?

Proces nastajanja magle u potpunosti je jednak procesu nastajanja oblaka. Vodena para isparava s površine Zemlje, ali sada zbog lokalnih uvjeta temperature i tlaka ne može postići veliku visinu već se kondenzira u neposrednoj blizini tla. Zbog povoljnih okolnih uvjeta pojava magle najčešća je u ravninama te u neposrednoj blizini velikih rijeka i močvara.

Iako su oblak i magla estetski različite pojave, u fizikalnom smislu među njima ne postoji razlika pa se tako u meteorologiji magla naprosto definira kao oblak pri tlu.

laku vidi dugu. Ako se svjetlosne zrake dva puta reflektiraju u unutrašnjosti kapljice nastaje sekundarna duga s vanjske strane glavne. U glavnoj dugi boje se nižu od crvene na vanjskom rubu do modroljubičaste u unutrašnjem, dok je u sekundarnoj dugi redosljed boja obrnut.

Kako nastaju munje i gromovi?

Prilikom gibanja oblaka kroz atmosferu događaju se različiti električni procesi. Zbog međudjelovanja slojeva zraka različitih struktura koji se usporedo gibaju različitim brzinama javljaju se

je do pojave svijesti o njezinoj golemosti i složenosti i do spoznaje da su bića odgovorna za animiranje svemira daleko superiornija od običnih ljudi i duhova. Korak po korak, magijski se svemir pretvorio u magijsko-mitski.

ljudskoga društva.

Duhovi moći su se nametnuli, a magija individualnih stvari nestajala je. Mali duhovi, koji su nekoć slučajno aktivirali sve, koje je neprestano trebalo nadgledati i kojima se trebalo dodvoravati da bi bili popustljivi, izgubili su važnost i nestali. Zapravo, oni su bili uvučeni i organizirani u veće, bolje organizirane i ujedinjenije duhove. Ti veći duhovi – uveličane psihičke slike društvene važnosti – sa sposobnostima i opažajima koje nisu imali obični ljudi i duhovi, sada su upravljali pojavama i pružali ljudima bolje razumijevanje prostranstava i složenosti prirode. Magijska je aparatura uklonjena, a zamijenila ju je mitska mašinerija kozmičkog reda i sklada. Magijski se svemir razvio i razgranao u mnoge svjetove prijelaznog magijsko-mitskog svemira, a svaki je svijet posjedovao uzvišene duhove koji su odražavali ne samo karakteristike ljudi, nego i institucija njihovih društava. ▣

*S engleskoga prevela
Nataša Polgar*

Boje kod zalaska Sunca javljaju se iz istog razloga kao i boje na vedrom nebu. Zbog lokalnog nakupljanja različitih sitnih čestica u atmosferi (pijeska, dima, smoga, vlage...) različiti slojevi zraka raspršuju različite duljine svjetlosti što mi vidimo kao različite boje. Kako se slojevi miješaju i isprepleću tako mogu poprimiti izuzetno složene oblike koji su odgovorni za raznobojan zalazak Sunca.

Zanimljivo je primijetiti da su smog i industrijsko zagađenje u nekim gradovima odgovorni za sve ljepše zalaske Sunca. Primijećeno je, naime, da su se zalasci Sunca u područjima industrijski zagađenog zraka naglo proljepšali.

Kako nastaju oblaci?

Oblaci nastaju toplinskom konvekcijom vlažnog zraka s površine Zemlje. Pod djelovanjem Sunčevih zraka i umjetnog zagrijavanja voda koja se nalazi na Zemljinoj površini isparava te se zajedno s toplim zrakom penje u više slojeve atmosfere. Kako se porastom visine temperatura zraka u atmosferi snižava, na određenoj visini vodena para počinje se kondenzirati. Nakupina kondenzirane pare u atmosferi čini oblak.

Osim kondenzirane vode oblak može sadržavati i čestice leda, dima ili prašine. Izgled oblaka ovisi o vrsti, veličinama, broju i distribuciji čestica od kojih se sastoji te o strujanjima zraka u području nastajanja. Također je usko vezan uz intenzitet i valnu duljinu svjetlosti koju oblak prima od Sunca. Kombinacija svih faktora daje nam vanjski izgled oblaka-dimenzije, oblik, teksturu, luminoznost i boju.

Tako su oblaci i magla estetski različite pojave, u fizikalnom smislu među njima ne postoji razlika pa se tako u meteorologiji magla naprosto definira kao oblak pri tlu.

Zašto se izgled oblaka razlikuje na različitim geografskim širinama?

U različitim područjima nastanka oblaka vladaju različiti vanjski uvjeti. U tropima, gdje je zrak vrlo topao i vlažan, temperatura zraka u atmosferi sporije opada porastom visine te kondenzacija nastupa poprilično visoko. Tako se tropski oblak može vertikalno protezati i desetak kilometara. U polarnim pak uvjetima kondenzacija nastupa na bitno manjim visinama, što polarne oblake čini u prosjeku vertikalno kraćim, odnosno "plićim" od tropskih.

Boja oblaka uvelike ovisi o relativnom položaju oblaka, Sunca i promatrača. Na polarnim širinama Sunce se nalazi u bitno drukčijem položaju u odnosu na umjerene ili tropske, pa će i oblaci izgledati drukčije. U urbanim područjima izgled oblaka ovisi i o količini smoga u atmosferi.

Kako nastaje duga?

Duga je atmosferska optička pojava u obliku luka spektralnih boja koji se ponekad vidi u oblaku vodenih kapljica kada ga obasja Sunce. Sunčeve zrake (koje upadaju u kapljice pod određenim kutom) najprije se na ulasku u kapljice lome, zatim se u unutrašnjosti kapljice jednom ili dvaput reflektiraju te se ponovo lome na izlasku. Zbog različitog indeksa loma vode za različite boje bijela se svjetlost raspada na svoje komponente – boje spektra, a promatrač na ob-

atmosferu događaju se različiti električni procesi. Zbog međudjelovanja slojeva zraka različitih struktura koji se usporedo gibaju različitim brzinama javljaju se razlike u njihovim električnim potencijalima. Te razlike na olujnom nebu mogu iznositi i do nekoliko milijuna volti. Istim mehanizmom kao što iskra preskače između tramvajske lire i strujnog vodiča (gdje je razlika potencijala desetak tisuća volti), u atmosferi ili između atmosfere i tla javljaju se ogromne iskre koje preskaču i mnogo veće udaljenosti. Takvu iskru nazivamo munjom.

Analogno pucketanju iskre u loše postavljenoj utičnici, pojava munje popraćena je glasnim praskom. Taj prasak zovemo grom. Kako je brzina svjetlosti u atmosferi mnogo veća od brzine zvuka, grom uvijek čujemo s nekoliko sekundi zakašnjenja u odnosu na pojavu munje. Mjerenjem vremenske razlike između pojave munje i zvuka groma moguće je precizno odrediti udaljenost udara munje od mjesta na kojem se nalazimo. ▣

